

Loppuraportti: Sateenkaariperheet ja ammatillinen osaaminen

1. Yleistä

Sateenkaariperheiden lasten ja vanhemmuuden haavoittuvuudet ammattilaisten tietoisuuteen -hanke oli käynnissä 2012-2015. Nyt raportoidaan kyseisen hankkeen jatkohankkeesta Sateenkaariperheet ja ammatillinen osaaminen, joka laajeni aiempaa monipuolisemmaksi. Jatkohankkeen koulutukset kohdennettiin erityisesti varhaiskasvatukseen ja koulun ammatilaisiin. Koulutusten teemoja olivat sateenkaariperheiden tunnistaminen, kohtaaminen arjen työssä, sateenkaariperheiden lasten, nuorten ja vanhemmuuden haavoittuvuudet, vanhemmuuden tukeminen ja kasvatuskumppanuus.

Tämän lisäksi tavoitteena oli mm. viedä sateenkaariperheen kohtaamisen koulutussisältöjä eri tavoin osaksi ammatillista peruskoulutusta sekä jalkauttaa esi- ja perusopetuksen uusia opetussuunnitelmia perheiden monimuotoisuuden osalta yhteistyössä koulujen kanssa.

Tässä loppuraportissa käsitellään jatkohanketta 1.6.2015-30.9.2017.

2. Hankkeen tavoitteiden toteutuminen

Kehittämisen- ja koulutustyötä tehtiin yhteistyössä erityisesti kuntien varhaiskasvatuksen hallintojen, kasvatus- ja opetusalan ammattilaisia kouluttavien oppilaitosten ja muiden alan vaikuttajien kanssa (mm. Opetushallitus) kanssa. Hankkeessa työskenteli 1.8.2015 - 31.1.2016 koulutussuunnittelija Maiju Toivonen ja 1.2.2016 alkaen koulutussuunnittelija Sanna Nevala.

Hanke vastasi kaikkiin ammatillisen perus- ja täydennyskoulutuksen pyyntöihin:

- Vuoden 2015 syyspuolella 14 koulutusta, 29 oppituntia (á 45min), 9 paikkakuntaa, 415 ammattilaista tai opiskelijaa
- Vuonna 2016 61 koulutusta, 165 oppituntia, 22 paikkakuntaa, 1813 ammattilaista tai opiskelijaa
- Vuonna 2017 hankkeen päättymiseen saakka 28 koulutusta, 61 oppituntia, 10 paikkakuntaa, 895 ammattilaista tai opiskelijaa

Yhteensä jatkohankkeen aikana toteutettiin 103 koulutusta, joilla tavoitettiin 3123 ammattilaista eri puolilla Suomea. Tavoitteet (40 koulutusta, 1500 henkilöä) ylitettiin reilusti. Toimijakohtaisia koulutuspyyntöjä tuli niin runsaasti, että avoimia koulutuksia järjestettiin hankkeen aikana vain neljä. Useilla paikkakunnilla tilaajat markkinoivat koulutuksia omaa yksikköään laajemmin, jolloin myös tilaajatahon ulkopuolisilla toimijoilla oli mahdollisuus osallistua koulutukseen. Avoimista koulutuksista kaksi oli Setan ja Transtukupisteen kanssa yhteistyössä järjestettyjä koko päivän mittaisia seminaareja, joissa oli useita kouluttajia. Molemmat seminaarit toteutettiin samalla teemalla: Sukupuolen moninaisuus, perhe ja lapset. Ne järjestettiin eri paikkakunnilla, toinen hankkeen aluksi ja toinen päätösseminaarina. Sukupuolen moninaisuus on ollut jo pidempään hyvin ajankohtainen teema, johon ammattilaiset kaipaavat ymmärrystä ja osaamista. Siihen tarpeeseen vastattiin seminaareilla.

Perheaikaa.fi-sivustolle tuotettiin hankkeen aikana kuusi verkkoluentoa, jotka ovat tavoittaneet perheiden lisäksi myös perheiden parissa työskenteleviä ammattilaisia. Verkkoluentojen aiheet:

- Intersukupuolinen lapsi perheessä (ulkopuolinen luennoitsija)
- Lahjasolulapsi sateenkaariperheessä (ulkopuolinen luennoitsija)
- Suomalaisten sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointi (tutkimushankkeen tutkija)
- Eläminen suomalaisessa sateenkaariperheessä: Lasten ja nuorten kokemukset (tutkimushankkeen tutkija)
- Sateenkaariperheen lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen (koulutussuunnittelija)
- Varhaiskasvatus ja sateenkaariperheet (koulutussuunnittelija)

Varhaiskasvatuksen yksiköiden ja ammattilaisia kouluttavien oppilaitosten kanssa käytiin hyvää vuoropuhelua. Monet tahot ovat nyt havainneet uuden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön sekä

uusien opetussuunnitelmien myötä tarpeen yhdenvertaisuusosaamiselle, mikä on lisännyt kiinnostusta koulutuksia kohtaan. Uudet varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet huomioivat perheiden monimuotoisuuden ja sukupuolisensitiivisen kasvatuksen, minkä johdosta etenkin varhaiskasvattajia tilattiin kouluttamaan paljon. Koulutusmarkkinointia kohdennettiin vahvasti myös kouluihin ja kuntien opetustoimiin. Jokaiseen suomenkieliseen peruskouluun lähetettiin koulutuseseite sekä yhdistyksen oppaita syksyllä 2015 ja useisiin opetustoimiin oltiin yhteydessä myös suoraan, mutta heitä emme tavoittaneet koulutuksilla juuri lainkaan. Yksi mahdollinen syy tälle voi olla se, että kouluilla oli juuri hankkeen aikaan suuri työ kunta- ja koulukohtaisten uusien opetussuunnitelmien laatimisen kanssa, jolloin kouluttautumiselle jäänyt aika oli kortilla. Hankkeen loppuessa ja julkisen keskustelun kiihtyessä moninaisuuden teemoista kiinnostus opetustoimissa alkoi herätä, ja mm. eräs iso kaupunki ohjattiin olemaan yhteydessä ison koulutuspyynnön osalta Setaan. Vuoropuhelua ammattilaisten kanssa käytiin myös messuilla ja tapahtumissa, kuten kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten Educa-messuilla.

Opettajia ja muuta koulun sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöä kouluttavat oppilaitokset olivat sen sijaan hyvin aktiivisia, ja niissä koulutettiin hankkeen aikana paljon. Koulutusten yhteydessä tehtiin hankkeen tavoitteen mukaisesti useissa yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa vaikutustyötä sen osalta, että sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen ja perheiden moninaisuus sisällytettäisiin oppilaitosten opetussuunnitelmiin tulevaisuudessa. Keskusteluja käytiin oppilaitosten opetushenkilöstön kanssa, ja he näkevät asian hyvin tärkeänä. Osa opetushenkilöstöstä sisällyttää teemoja jo nyt osaksi opiskelijoiden koulutusta, mutta monet kuitenkin kokevat tarvitsevansa vielä ulkopuolista tukea siihen. Ammatillaisia kouluttavissa oppilaitoksissa koulutuksissa olikin aina paikalla myös useampi opetushenkilöstön jäsen oppimassa itsekin. Opetushenkilöstön oma osaaminen vaihtelee siis vielä suuresti. Joissain oppilaitoksissa kuitenkin jopa pohdittiin, miten teemat saataisiin näkyviin seuraavissa opetussuunnitelmissa. Näin ollen hankkeen päätavoitteen voidaan katsoa toteutuneen: ammatillista perus-, lisä- ja täydennyskoulutusta järjestävät tahot näkevät sateenkaariperheiden lasten ja vanhemmuuden teemat tärkeinä ja luonnollisina osina opetussuunnitelmia.

Talentian Sosiaalialan Opiskelijoiden TaSO ry teki hankkeen aikana kannanoton sateenkaarevien moninaisuusteemojen sisällyttämiseksi osaksi ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmia. Sateenkaariperheet ry tuki kannanottoa yhdessä Setan ja Monimuotoiset perheet -verkoston kanssa.

Kouluttajina hankkeessa toimivat koulutussuunnittelijan lisäksi muut yhdistyksen työntekijät, hallituksen jäsenet, sekä muut asiantuntijat ja yhteistyökumppanit. Lisäksi kouluttivat hankkeen edellisessä osassa koulutetut vapaaehtoiset kouluttajat. Koulutuksista on kerätty säännöllisesti palautetta, ja se on ollut erinomaista. Koulutukset koetaan tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. Koulutussisältöjä on kehitetty aktiivisesti koulutuspalautteen, yhdistyksen tutkimushankkeesta saadun tiedon ja perheiden kokemusten pohjalta.

Lapsi- ja perhetyötä koskeviin oppaisiin ja suunnitelmiin vaikutettiin aktiivisesti ja oma-aloitteisesti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lastensuojelun käsikirjan sateenkaariperhe-osuus päivitettiin. Opetushallituksen varhaiskasvatuksen suunnitelmien perusteita kommentoitiin yhdessä Monimuotoiset perheet -verkoston kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriön tuottamaa Sukupuolten tasa-arvo neuvolan asiakastyössä -opasta kommentoitiin yhteistyössä Seta ry:n ja Monimuotoiset perheet -verkoston kanssa. Kommentoinneilla saatiin näkyviä, konkreettisia muutoksia aikaan.

Muita hankkeen aikana tuotettuja materiaaleja ammattilaisten työn tueksi:

- Monimuotoiset perheet -verkoston kanssa suunniteltiin ja tuotettiin yhteistyössä AMK-tasoisien kurssin Monimuotoiset perheet nyky-yhteiskunnassa materiaali ammattikorkeakouluille.
- Yhdistyksen oppaista, joista kolme julkaistiin koulutushankkeen ensimmäisen osan aikana, otettiin uusia painoksia ja levitettiin laajasti koulutusten yhteydessä sekä postitse. Näiden joukossa sekä kasvatus- ja opetusalan ammatillisille suunnattu että lapsille ja nuorille soveltuva opas.
- Yhdistyksessä tuotettiin ja julkaistiin kuusi lyhyttä, myös koulutustoimintaan soveltuvaa sateenkaariperhevideota (katsottavissa yhdistyksen YouTube-kanavassa).
- Yhteistyössä Emma ja Elias -ohjelman kanssa toteutettiin kolme tietoisuudenvideota Neuvolainfo.fi-sivustolle sosiaali- ja terveysalan ammatillisille.
- Perheaikaa.fi-verkkoluennot (mainittu aiemmin) myös ammattilaisten katsottavissa.
- Seta julkaisi vuoden 2017 alussa uuden Opitaan yhdessä! -oppaan sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta opettajille. Myös tämän oppaan muokkaamiseen osallistuttiin sateenkaariperhe-näkökulmasta.

- Sateenkaariperheteemaa vietiin kasvat- ja opetusalan ammattilaisten tietoisuuteen myös Opettaja-lehden artikkelilla (16/2016), joka lähestyi sateenkaariperheteemaa opetussuunnitelmista käsin.

Pääyhteistyökumppaneista Metropolia AMK ja Neuvokeskus eivät osallistuneet jatkohankkeen työhön, koska pääkohderyhmä vaihtui ero- ja perheneuvonnan ammattilaisista kasvatuksen ammattilaisiin. Muiden pääkumppaneiden kanssa tehtiin aktiivista yhteistyötä. Seta ry:n kanssa järjestettiin kouluttajatapaamisia, arvioitiin hankkeen koulutusmateriaalia ja kommentoitiin yhdessä eri tahojen suunnitelmia ja oppaita. Setan kanssa haettiin myös yhteistä koulutushanketta Opetushallitukselta vuoden 2017 alussa, mutta hankkeelle ei myönnetty rahoitusta. Hankkeen aikana koulutuksia toteutettiin yhteistyössä Setan, Transtukipisteen, Trasek ry:n, Emma ja Elias -ohjelman, Parisuhdekeskus Katajan sekä Kaikkien perheiden Suomi -hankkeen kanssa. Regnbågsankan rf:n kanssa tehtiin koulutusyhteistyötä ruotsinkielisten sateenkaariperhekoulutusten osalta.

Vapaaehtoiskouluttajien verkostoa alettiin voimakkaasti juurruttaa ja toimintaa kehittää koulutustoiminnan jatkuvuuden ja laadun takaamiseksi sen varalle, että yhdistys ei löydä rahoitusta uudelle koulutushankkeelle. Ensimmäiset vapaaehtoiskouluttajat (11kpl) koulutettiin keväällä 2015. Lokakuussa 2016 järjestettiin yhden päivän täydennyskoulutustapaaminen Helsingissä vanhoille vapaaehtoiskouluttajille, ja kahden päivän koulutus Oulussa uusille vapaaehtoiskouluttajille (8kpl) erityisesti Pohjanmaan ja Pohjois-Suomen alueilta. Keväällä 2017 järjestettiin vielä uusi kaksipäiväinen täydennyskoulutustapahtuma Helsingissä kaikille vapaaehtoiskouluttajille. Koulutushankkeen päättyessä vapaaehtoiskouluttajia oli yhteensä 18 Helsingissä, Kotkassa, Turussa, Jyväskylässä, Mikkelissä, Siilinjärvellä, Vaasassa ja Oulussa.

Voidaan katsoa, että hankkeen tavoitteet on saavutettu erittäin hyvin. Koulutuskysyntä on ollut ennakoitua paljon suurempaa eri puolilla Suomea, ja siten ammattilaisia on kohdattu suunniteltua huomattavasti enemmän. Etenkin kasvat- ja opetusalan ammattilaisia kouluttavat oppilaitokset sekä varhaiskasvatuksen toimijat ovat tulleet tietoisiksi osaamistarpeestaan sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen ja sateenkaariperheiden moninaisuuden teemoista. Ammattilaisia kouluttavat oppilaitokset näkevät teemat luonnollisena ja tärkeänä osana ammattilaisten koulutusta. Ammattilaisille suunnattuja materiaaleja on tuotettu runsaasti heidän työnsä tueksi. Hankkeen aikana heränneeseen koulutuskysyntään pyritään vastaamaan jatkossa hankkeessa koulutettujen vapaaehtoiskouluttajien avulla. Hankkeesta saadun kokemuksen ja palautteen perusteella on kuitenkin selvää, että sateenkaarevien moninaisuusteemojen osalta tukea tarvitaan edelleen runsaasti niin varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien jalkauttamiseen sekä ammattilaisten täydennyskoulutukseen kuin tulevien ammattilaistenkin peruskoulutukseen ja teemojen sisällyttämiseen osaksi ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmia.

3. Hankkeen talous

Hankkeen rahoitus on myönnetty kolmessa erässä. Vuonna 2012 myönnettiin 100 000 euroa (dnro 252/627/2012), vuonna 2013 vielä 60 000 euroa (dnro 912/627/2012) sekä vuonna 2014 nyt raportoitava avustuserä 100 000 euroa (463/627/2014). Oheisessa tuloslaskelmassa on tulopuolelle kirjattuna kaikki kolme summaa. Kuluissa on kaikki hankkeen erilliskulut ajalta 1.6.2012-30.9.2017.